

Rolnummer 5907
Arrest nr. 119/2014 van 30 juli 2014

A R R E S T

In zake : de vordering tot schorsing van de artikelen 2 en 4 van de wet van 7 februari 2014 houdende diverse bepalingen inzake dierenwelzijn, internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten en dierengezondheid (opheffing van het 7° van artikel 3*bis*, § 2, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren en invoeging van een artikel 6*bis* in die wet), ingesteld door Emmanuel Horwood en anderen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters A. Alen en J. Spreutels, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter A. Alen,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de vordering en rechtspleging

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 26 mei 2014 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 28 mei 2014, is een vordering tot schorsing ingesteld van de artikelen 2 en 4 van de wet van 7 februari 2014 houdende diverse bepalingen inzake dierenwelzijn, internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten en diergezondheid (opheffing van het 7° van artikel 3*bis*, § 2, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren en invoeging van een artikel 6*bis* in die wet), bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 28 februari 2014, door Emmanuel Horwood, de vzw « Circus World », Simon Dubois en Teddy Seneca, allen bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. M. Deweirtdt, advocaat bij de balie te Kortrijk.

Bij hetzelfde verzoekschrift vorderen de verzoekende partijen eveneens de vernietiging van dezelfde wetsbepalingen.

Bij beschikking van 18 juni 2014 heeft het Hof de terechtzitting voor het debat over de vordering tot schorsing bepaald op 9 juli 2014, na de in artikel 76, § 4, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof bedoelde overheden te hebben uitgenodigd hun eventuele schriftelijke opmerkingen, in de vorm van een memorie, uiterlijk op 7 juli 2014 in te dienen en een afschrift ervan binnen dezelfde termijn aan de verzoekende partijen over te zenden.

De Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. J.-F. De Bock en Mr. V. De Schepper, advocaten bij de balie te Brussel, heeft schriftelijke opmerkingen ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 9 juli 2014 :

- zijn verschenen :
- . Mr. M. Deweirtdt, voor de verzoekende partijen;
- . Mr. V. De Schepper *loco* Mr. J.-F. De Bock, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers L. Lavrysen en J.-P. Snappe verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van voormelde bijzondere wet van 6 januari 1989 met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

A.1. De verzoekende partijen vorderen de schorsing van de artikelen 2 en 4 van de wet van 7 februari 2014 houdende diverse bepalingen inzake dierenwelzijn, internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten en dierengezondheid.

Het bestreden artikel 2 wijzigt artikel 3*bis*, § 2, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (hierna : « Dierenwelzijnswet »), waardoor er thans een verbod op het houden van wilde dieren voor circussen bestaat en waarbij het verbod wordt opgelegd zonder te voorzien in overgangsbepalingen.

Het bestreden artikel 4 voert een nieuw artikel 6*bis* in in de Dierenwelzijnswet waardoor er een principieel verbod op het houden en gebruiken van dieren in circussen wordt ingevoerd, maar waarbij artikel 6*bis*, § 2, de Koning de mogelijkheid biedt een lijst met gedomesticeerde dieren op te stellen die wel mogen worden gebruikt in circussen en reizende tentoonstellingen. De Koning heeft van die mogelijkheid reeds gebruik gemaakt in het koninklijk besluit van 11 februari 2014 tot wijziging van het koninklijk besluit van 2 september 2005 betreffende het welzijn van dieren gebruikt in circussen en reizende tentoonstellingen.

A.2.1. De verzoekende partijen tonen hun respectieve belang aan. De eerste verzoekende partij is een natuurlijke persoon die circusvoorstellingen organiseert en tevens als manager optreedt voor een aantal buitenlandse circussen. De tweede verzoekende partij is een vereniging zonder winstoogmerk die in België circusvoorstellingen organiseert en als statutair doel het verdedigen van het traditionele circus met dieren heeft. De derde en de vierde verzoekende partij zijn natuurlijke personen van Franse nationaliteit die regelmatig circusvoorstellingen met wilde dieren in België organiseren.

Aangezien de wet van 7 februari 2014 een ernstige beperking inhoudt van de werking van de circussen in België menen de verzoekende partijen dat zij over een voldoende belang beschikken om die wet aan te vechten. Het verbod op het gebruik van wilde dieren in circussen zorgt ervoor dat de verzoekende partijen hun activiteiten noodgedwongen zullen moeten stopzetten of zullen moeten omschakelen, hetgeen onbetwistbaar een nadelige financiële impact heeft op het inkomen van de verzoekende partijen.

A.2.2. De Ministerraad is van oordeel dat de verzoekende partijen niet aantonen dat de bestreden bepalingen hen rechtstreeks en ongunstig kunnen raken. Door de bestreden bepalingen wordt immers het gebruik van dieren in zijn geheel niet uitgesloten en blijven andere circusactiviteiten wel toegestaan. De verzoekende partijen leveren tevens geen bewijs van de bewering dat zij hun activiteiten zouden moeten stopzetten of omschakelen. Er kan derhalve geen sprake zijn van een nadeel voor de verzoekende partijen dat als actueel, voldoende zeker en objectief bepaalbaar kan worden aangemerkt.

A.3.1. De verzoekende partijen voeren vier middelen aan teneinde de schorsing te verkrijgen.

A.3.2.1. Het eerste middel heeft betrekking op de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, gelezen in samenhang met de artikelen 34, 36 en 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en het redelijkheidsbeginsel. Door het verbod op het gebruik van dieren in circussen en de beperkte lijst van toegestane gedomesticeerde dieren is het onmogelijk voor de verzoekende partijen en hun contractanten om nog verder te blijven samenwerken. Het wordt tevens voor circussen van andere Europese lidstaten moeilijk om nog voorstellingen in België te geven of om samen te werken met Belgische circussen. De verzoekende partijen menen dat de wetgever geen enkele verantwoording geeft voor het feit dat circusuitbaters of circusorganisatoren uit andere Europese lidstaten geen voorstellingen met wilde dieren mogen houden in België.

Artikel 34 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie vormt op zich geen beletsel voor verboden of beperkingen welke gerechtvaardigd zijn, onder meer, uit hoofde van de bescherming van de gezondheid en het leven van personen en dieren, op voorwaarde dat die verboden of beperkingen geen middel tot willekeurige discriminatie, noch een verkapt beperking van de handel tussen lidstaten vormen. Het evenredigheidsbeginsel vereist dat het verbod dat door een lidstaat wordt ingevoerd, beperkt blijft tot hetgeen noodzakelijk is ter verwezenlijking van de rechtmatig nagestreefde beschermingsdoelstellingen. Volgens de verzoekende partijen wordt het evenredigheidsbeginsel, zoals bepaald in artikel 36 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, geschonden omdat de wilde dieren ook kunnen worden beschermd door in

voldoende garanties en normen te voorzien die misbruik voorkomen en dit in samenhang met voldoende controles. Derhalve schendt een algemeen verbod de vrijheid van handel en is het buiten verhouding tot het algemene doel; het dient te worden beschouwd als een impliciet importverbod op wilde dieren van andere lidstaten naar België.

Het advies van de Raad voor Dierenwelzijn is, volgens de verzoekende partijen, uitermate vaag en onzorgvuldig. Er wordt niet aangegeven hoeveel circussen in overtreding waren en welke rechtsregels niet zouden gerespecteerd zijn. Bovendien rijst de vraag in welke hoedanigheid en met welke bevoegdheid de Raad voor Dierenwelzijn dergelijke controles kan en mag uitvoeren.

De mildering van het verbod via de zogenaamde lijst voor gedomesticeerde dieren is, volgens de verzoekende partijen, onvoldoende. De Dierenwelzijnswet definieert het begrip « gedomesticeerde dieren » niet en bevat ook geen criteria om te bepalen welke dieren wel kunnen worden gehouden of gebruikt in een circus. Ook in het uitvoeringsbesluit van 11 februari 2014 wordt geen definitie gegeven. Derhalve dient gebruik gemaakt te worden van de gebruikelijke betekenis van gedomesticeerde dieren, waarbij vooraleer een dier als gedomesticeerd kan worden beschouwd, het dient te voldoen aan zes criteria. Uit die verschillende criteria volgt dat een gedomesticeerd dier niet noodzakelijk hetzelfde is als een huisdier. Toch maakt de bestreden wet niet duidelijk waarom bijvoorbeeld een olifant, een roofvogel of een zeeleeuw, die aan die zes criteria voldoet, niet zou kunnen worden beschouwd als een gedomesticeerd dier. De beslissing van de wetgever is derhalve op onzorgvuldige wijze genomen, aangezien de feiten en de criteria niet op voorhand werden onderzocht.

Overeenkomstig de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie dienen de opstelling van de lijst en de latere wijzigingen daarvan te berusten op criteria die objectief en niet discriminerend zijn, hetgeen *in casu* niet het geval is. Er dient een prejudiciële vraag te worden gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Unie aangaande de interpretatie van de artikelen 34, 36 en 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

A.3.2.2. De Ministerraad merkt op dat het eerste middel van de verzoekende partijen ongegrond is. Immers, de regels van het Unierecht inzake het vrij verkeer van goederen en diensten zijn te dezen niet van toepassing. Uit de vaste rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie volgt dat de bepalingen van het Unierecht inzake het vrij verkeer van goederen en diensten niet van toepassing zijn op nationale regelingen die gelden voor alle betrokken marktdeelnemers die op het nationale grondgebied activiteiten ontplooiën, en die, rechtens en feitelijk, de verhandeling van nationale producten en die van producten uit andere lidstaten gelijkelijk treffen. *In casu* dient te worden vastgesteld dat de bestreden bepalingen in België het verbod op het houden en het gebruiken van dieren instellen voor alle circussen en rondreizende tentoonstellingen, en dat het koninklijk besluit dat de opsomming van de dieren bevat die wel gehouden mogen worden, ook zonder onderscheid van toepassing is op alle circussen en rondreizende tentoonstellingen in België.

In ondergeschikte orde meent de Ministerraad dat de bestreden bepalingen geen kwantitatieve invoerbepierking, noch een beperking op het vrij verrichten van diensten binnen de Europese Unie inhouden. Het staat immers vast dat de bestreden bepalingen nationale regelingen zijn die gelden voor alle marktdeelnemers die op het nationale grondgebied activiteiten ontplooiën. Voormelde bestreden bepalingen hebben in geen geval tot doel de voorwaarden voor de uitvoering van de dienstverrichtingen van de betrokken circussen en rondreizende tentoonstellingen te regelen. Ten slotte dient, volgens de Ministerraad, te worden vastgesteld dat zelfs al zouden de bestreden bepalingen beperkingen teweeg kunnen brengen voor het vrij verkeer van goederen of het vrij verrichten van diensten, deze zo onzeker en indirect zouden zijn, dat van het in de regeling vervatte verbod niet kan worden gezegd dat het die vrijheid belemmert.

Voor zover het Hof toch van oordeel zou zijn dat de bestreden bepalingen een beperking inhouden, meent de Ministerraad dat regels, zoals kwantitatieve invoerbepierkingen, toegelaten zijn omdat die verantwoord zijn om redenen van dierenwelzijn en dierengezondheid, en omdat het beoogde doel niet kan worden bereikt met minder beperkende maatregelen. Volgens het Hof van Justitie van de Europese Unie kan de bescherming van het dierenwelzijn een verantwoording zijn in de zin van artikel 36 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. Het Hof beschouwt dierenwelzijn immers als een legitiem doel van algemeen belang, waarvan het belang met name tot uitdrukking is gekomen in de vaststelling door de lidstaten van het aan het Verdrag tot oprichting van de Europese Unie gehechte protocol betreffende de bescherming en het welzijn van dieren. Volgens de Ministerraad dient dan ook te worden vastgesteld dat het welzijn van wilde dieren die in circussen worden gebruikt vaak wordt geschaad en dit door het specifieke karakter van circussen die door de veelvuldige verplaatsingen en een beperkte beschikbare plaats de gepaste huisvesting van de dieren niet op alle momenten kunnen garanderen. De educatieve rol van de aanwezigheid van wilde dieren voor het publiek kan

enkel worden vervuld wanneer het dierenwelzijn is gewaarborgd. Uit een onderzoek, uitgevoerd door de Raad voor Dierenwelzijn, kan worden afgeleid dat er ruimte is voor circussen om dieren te houden waarvan het welzijn wel kan worden gegarandeerd; het betreft namelijk de huisdieren die opgesomd zijn in lijst A van het koninklijk besluit van 2 september 2005. De wet van 7 februari 2014 voorziet dan ook in de mogelijkheid voor de Koning om een lijst van gedomesticeerde dieren die gehouden mogen worden aan te nemen. De bestreden maatregelen gaan dan ook niet verder dan hetgeen noodzakelijk is om het welzijn van de betrokken dieren te waarborgen.

Aangaande de noodzaak om prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie, merkt de Ministerraad op dat de bestreden bepalingen geen invloed hebben op het Europese Unierecht, waardoor het Hof van Justitie onbevoegd is om op de opgeworpen prejudiciële vragen te antwoorden. Bovendien is de juiste toepassing van het Unierecht zo evident dat de bestreden bepalingen geen schending inhouden van het Europese Unierecht. Derhalve dienen er, volgens de Ministerraad, geen prejudiciële vragen te worden gesteld.

A.3.3.1. Het tweede middel heeft betrekking op de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de vrijheid van handel en nijverheid zoals onder meer daarin is voorzien in artikel 23 van de Grondwet. Circusuitbaters en circusorganisatoren mogen geen wilde dieren meer gebruiken of houden. Nochtans zijn die wilde dieren een aantrekkingspool voor de bezoekers van de circussen. Het wordt ook moeilijk voor circussen van andere Europese lidstaten om nog voorstellingen in België te doen, of om samen te werken met Belgische circussen. Hierdoor wordt de vrijheid van handel en nijverheid onrechtmatig ingeperkt. Het verbod is tevens onevenredig met het nagestreefde doel, aangezien er reeds voldoende wettelijke maatregelen zijn uitgevaardigd om impulsaankopen tegen te gaan.

A.3.3.2. De Ministerraad meent dat de verzoekende partijen niet uiteenzetten waarom de bestreden bepalingen de vrijheid van handel en nijverheid onrechtmatig zouden beperken, waardoor het tweede middel als onontvankelijk dient te worden verworpen. Daarnaast ziet de Ministerraad niet in hoe artikel 23 van de Grondwet de vrijheid van handel en nijverheid zou waarborgen. Bovendien begrijpt de Ministerraad niet hoe het beperken van het houden en gebruiken van dieren in circussen en rondreizende tentoonstellingen, een beperking op de vrijheid van handel en nijverheid zou inhouden.

Daarnaast merkt de Ministerraad op dat de vrijheid van handel en nijverheid geen absolute vrijheid is. De bestreden maatregel om het houden en het gebruik van dieren in de circussen en de rondreizende tentoonstellingen te beperken tot die dieren waarvan de lijst door de Koning wordt vastgesteld, is noodzakelijk om het welzijn en de gezondheid van de dieren te beschermen.

A.3.4.1. Als derde middel wordt de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet opgeworpen, in samenhang gelezen met het rechtszekerheids- en het vertrouwensbeginsel. Er wordt immers in geen enkele overgangsmaatregel voorzien zodat het verbod in werking treedt tien dagen na publicatie in het *Belgisch Staatsblad*. Er was geen enkel voorafgaand overleg met de sector van de circussen, zodat zij niet verwittigd waren en zich ook niet konden organiseren.

De verzoekende partijen vragen zich af wat er dient te gebeuren met de wilde dieren die zij in hun bezit hebben. Die dieren kunnen niet worden vrijgelaten; doch er is tevens geen tijd om opvangplaatsen te zoeken voor die dieren. Men kan dus niet anders dan uitwijken naar het buitenland waar het niet verboden is om wilde dieren te houden voor circussen. Nochtans blijkt uit de parlementaire voorbereiding dat de wetgever op de hoogte was van die problematiek.

In tegenstelling tot andere wijzigingen die werden aangebracht in de Dierenwelzijnswet, waarbij wel in overgangsbepalingen was voorzien, is dit *in casu* niet gebeurd, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording is gegeven door de wetgever.

Ook aan het vertrouwensbeginsel wordt op buitensporige wijze afbreuk gedaan, aangezien de rechtmatige verwachtingen van de verzoekende partijen worden miskend zonder dat een dwingende reden van algemeen belang voorhanden is die het ontbreken van een overgangsregeling kan verantwoorden.

A.3.4.2. De Ministerraad is van oordeel dat de verzoekende partijen nalaten uiteen te zetten waarom het ontbreken van een overgangsregeling een verschil in behandeling zou creëren en waarom het een schending zou uitmaken van het rechtszekerheids- en vertrouwensbeginsel; derhalve is het derde middel, volgens de Ministerraad, onontvankelijk.

Indien evenwel het derde middel volgens het Hof wel ontvankelijk zou worden geacht, meent de Ministerraad dat het ongegrond is. De bestreden bepalingen zijn onmiddellijk van toepassing; er rust geen enkele plicht op de wetgever om te voorzien in een overgangsregeling. Het vertrouwensbeginsel wordt pas geschonden wanneer de rechtmatige verwachtingen van een bepaalde categorie van rechtsonderhorigen worden miskend zonder dat een dwingende reden van algemeen belang voorhanden is. De Ministerraad ziet niet in in welke mate de verzoekende partijen over een gewettigde verwachting kunnen beschikken om zonder enige beperking dieren te houden en te gebruiken.

A.3.5.1. Als vierde middel voeren de verzoekende partijen een schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet omdat het door de bestreden wetgeving ingestelde verbod niet geldt voor dierentuinen en dierenparken, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording bestaat. Dierentuinen en dierenparken mogen wel nog wilde dieren gebruiken om voorstellingen met die dieren te geven aan het publiek. Het onderscheid tussen circussen en dierentuinen is niet objectief omdat er geen verantwoording is waarom de ene categorie wel wilde dieren mag gebruiken en de andere categorie niet, terwijl beide ze gebruiken om voorstellingen te geven aan het publiek. Het gemaakte onderscheid is derhalve louter subjectief en de dierentuinen worden bevoordeeld.

A.3.5.2. Allereerst toont de Ministerraad aan dat er, volgens hem, geen sprake is van een verschil in behandeling van gelijke situaties. Dierentuinen en circussen zijn, in het licht van de bestreden bepalingen, niet voldoende vergelijkbaar. Het houden van dieren gebeurt in beide inrichtingen niet onder vergelijkbare omstandigheden. Gelet op de definities in artikel 218 van de programmawet van 9 juli 2004 en het koninklijk besluit van 2 september 2005 dient, volgens de Ministerraad, te worden vastgesteld dat beide definities uitdrukkelijk de andere inrichtingen van hun toepassingsgebied uitsluiten. De inrichtingen hebben elk zeer eigen specifieke kenmerken.

Bovendien kan het onderscheid tussen dierentuinen en circussen op een objectieve wijze worden vastgesteld. De bestreden bepalingen zijn tevens evenredig; het welzijn van wilde dieren die in circussen worden gebruikt, wordt vaak geschaad door het specifieke karakter van circussen en rondreizende tentoonstellingen. Door de veelvuldige verplaatsingen en een beperkte beschikbare plaats kan een gepaste huisvesting van de dieren niet op alle momenten worden gegarandeerd. Dergelijke problemen doen zich niet op vergelijkbare wijze voor in dierentuinen. Bovendien hebben dierentuinen nood aan een erkenning, toegekend door de bevoegde minister, waaraan beperkingen kunnen zijn verbonden, en die tevens op elk moment kan worden ingetrokken of geschorst indien aan de voorwaarden niet meer is voldaan.

A.4.1. De verzoekende partijen menen dat de onmiddellijke toepassing van de bestreden bepalingen hun een moeilijk te herstellen ernstig nadeel berokkent. Er bestaat een reëel risico op faillissement; zij dienen hun circus op andere activiteiten te richten en hun beroep van africhter van wilde dieren op te geven. Bovendien is in geen opvangregeling voorzien voor de wilde dieren uit circussen in België na de inwerkingtreding van het verbod zodat de verzoekende partijen geen onmiddellijk alternatief hadden om die dieren te plaatsen of te verkopen tegen een normale prijs.

A.4.2. De Ministerraad stelt allereerst vast dat het moeilijk te herstellen ernstig nadeel niet volgt uit de uiteenzetting van de feiten, zoals gedaan door de verzoekende partijen in hun verzoekschrift. Bovendien worden, volgens de Ministerraad, de beweringen van de verzoekende partijen niet gestaafd met objectieve gegevens. Er is bijgevolg een gebrek aan bewijs, waardoor het bestaan van het moeilijk te herstellen ernstig nadeel op geen enkele concrete manier wordt aangetoond.

De verzoekende partijen voeren tevens een risico op faillissement aan, maar brengen geen enkel bewijs hiervan aan. Bovendien blijft, volgens de Ministerraad, het nadeel herstelbaar indien een faillissement effectief dreigend zou zijn. Als laatste element meent de Ministerraad dat het tevens niet zeker is dat een schorsing van de bestreden bepalingen de situatie van de verzoekende partijen zou verbeteren.

De Ministerraad meent derhalve dat aan de voorwaarde van het bestaan van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel niet is voldaan en dat de vordering tot schorsing dient te worden verworpen.

- B -

Ten aanzien van de bestreden bepalingen

B.1. De verzoekende partijen vorderen de schorsing van de artikelen 2 en 4 van de wet van 7 februari 2014 houdende diverse bepalingen inzake dierenwelzijn, internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten en dierengezondheid. Beide bestreden artikelen brengen wijzigingen aan in de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (hierna : Dierenwelzijnswet).

B.2.1. Artikel 2 van de wet van 7 februari 2014 bepaalt :

« In artikel *3bis*, § 2, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, ingevoegd bij de wet van 4 mei 1995 en laatstelijk gewijzigd bij de wet van 6 mei 2009, wordt de bepaling onder 7° opgeheven ».

Ingevolge die wijziging bepaalt artikel *3bis* van de Dierenwelzijnswet thans :

« § 1. Het is verboden dieren te houden die niet behoren tot de soorten of categorieën vermeld op een door de Koning vastgestelde lijst. Deze lijst doet geen afbreuk aan de wetgeving betreffende de bescherming van bedreigde diersoorten.

§ 2. In afwijking van § 1 mogen dieren van andere soorten of categorieën dan die aangewezen door de Koning worden gehouden :

1° in dierentuinen;

2° door laboratoria;

3° a) door particulieren, op voorwaarde dat zij bewijzen kunnen voorleggen dat de dieren werden gehouden voor de inwerkingtreding van het in dit artikel bedoelde besluit. Dit bewijs moet niet worden voorgelegd voor de nakomelingen van deze dieren, op voorwaarde dat ze zich bij de eerste eigenaar bevinden;

b) door particulieren erkend door de minister bevoegd voor het dierenwelzijn, op advies van het in artikel 5, § 2, tweede lid, bedoelde comité van deskundigen.

De Koning bepaalt de procedure voor de toepassing van het bepaalde in a) en b). Hij bepaalt tevens het tarief en de regels voor de betaling van de retributie voor het aanvragen van de erkenning bedoeld in b). Hij kan bovendien bijzondere voorwaarden vaststellen voor het houden en het identificeren van de bedoelde dieren;

4° door dierenartsen, voor zover het dieren van derden betreft die tijdelijk gehouden worden voor diergeneeskundige verzorging;

5° door dierenasielen, voor zover het een verblijf betreft van dieren die in beslag zijn genomen, waarvan afstand werd gedaan of die aangetroffen werden zonder dat vastgesteld kon worden wie de houder ervan is;

6° door handelszaken voor dieren, voor zover zij de dieren gedurende korte tijd houden en voor zover vooraf een schriftelijke overeenkomst met natuurlijke personen of rechtspersonen bedoeld in de punten 1°, 2°, 3° b) en 7°, werd gesloten;

7° [...]

§ 3. Onverminderd de afwijkingen voorzien in § 2, kan de Koning het houden van door hem aangewezen dieren van andere soorten of categorieën verbieden aan sommige van de in § 2 opgesomde natuurlijke personen of rechtspersonen ».

B.2.2. Artikel 4 van de wet van 7 februari 2014 bepaalt :

« In dezelfde wet wordt een artikel *6bis* ingevoegd, luidende :

‘ Art. *6bis*. § 1. In afwijking van artikel *3bis* zijn het houden en het gebruik van dieren in circussen en rondreizende tentoonstellingen verboden.

§ 2. De Koning stelt de lijst vast van gedomesticeerde dieren die, in afwijking van § 1, gehouden en gebruikt kunnen worden in circussen en rondreizende tentoonstellingen. Hij bepaalt de voorwaarden voor de vrijwaring van het welzijn van deze dieren. Deze voorwaarden hebben betrekking op de administratieve en technische voorwaarden aangaande de identificatie van de dieren en hun eigenaar, de diergeneeskundige begeleiding, de verzorging, de huisvesting, het vervoer en de vaccinatiestatus van de dieren, de omgang met de dieren, het aantal en de bekwaamheid van het personeel en de standplaatsen. ’ ».

Ten aanzien van de voorwaarden van de schorsing

B.3. De verzoekende partijen voeren een schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 34, 36 en 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) en met het redelijkheidsbeginsel, omdat de bestreden artikelen het voor de verzoekende partijen en hun contractanten onmogelijk maken nog samen te werken en zij het voor buitenlandse circussen zeer moeilijk maken nog in België voorstellingen te geven (eerste middel). Als tweede middel voeren de verzoekende partijen een schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de vrijheid van handel en nijverheid zoals die voortvloeit uit artikel 23 van de Grondwet,

omdat door de bestreden bepalingen de circusuitbaters en circusorganisatoren geen wilde dieren meer mogen gebruiken of houden. Het derde middel voert de schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het rechtszekerheids- en vertrouwensbeginsel, omdat door de wetgever niet in overgangsbepalingen is voorzien. Als laatste middel wordt door de verzoekende partijen aangevoerd dat de bestreden artikelen de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schenden omdat daardoor een verschil in behandeling wordt ingevoerd tussen de circussen en de dierentuinen, zonder dat hiervoor een redelijke verantwoording bestaat.

B.4. Naar luid van artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof dient aan twee grondvoorwaarden te zijn voldaan opdat tot schorsing kan worden besloten :

- de middelen die worden aangevoerd moeten ernstig zijn;
- de onmiddellijke uitvoering van de bestreden maatregel moet een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kunnen berokkenen.

Daar de twee voorwaarden cumulatief zijn, leidt de vaststelling dat één van die voorwaarden niet is vervuld tot de verwerping van de vordering tot schorsing.

Wat het risico van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel betreft

B.5.1. De schorsing van de wetbepalingen door het Hof moet het mogelijk maken te vermijden dat, voor de verzoekende partijen, een ernstig nadeel dreigt voort te vloeien uit de onmiddellijke toepassing van de bestreden normen, nadeel dat niet of moeilijk zou kunnen worden hersteld in geval van een vernietiging van die normen.

B.5.2. Uit artikel 22 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof volgt dat, om te voldoen aan de tweede voorwaarde van artikel 20, 1°, van die wet, de persoon die een vordering tot schorsing instelt, in zijn verzoekschrift concrete en precieze

feiten moet uiteenzetten waaruit voldoende blijkt dat de onmiddellijke toepassing van de bepalingen waarvan hij de vernietiging vordert, hem een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen.

Die persoon moet met name het bestaan van het risico van het nadeel, de ernst ervan en het verband tussen dat risico en de toepassing van de bestreden bepalingen aantonen.

B.6.1. De eerste verzoekende partij is een natuurlijke persoon van Belgische nationaliteit die samen met de tweede verzoekende partij, een vereniging zonder winstoogmerk, circusvoorstellingen organiseert en tevens als manager optreedt voor een aantal buitenlandse circussen. Zij voert aan dat zij haar circus op andere activiteiten zal moeten richten en haar beroep als africhter van wilde dieren moet opgeven. Zij beroept zich eveneens op een financieel nadeel en op een risico van een faillissement.

Het nadeel dat voortvloeit uit de verplichting voor die partij om zich op andere activiteiten te richten en een aspect van haar beroep op te geven, zal, in voorkomend geval, verdwijnen in geval van vernietiging van de bestreden bepalingen, zodat het niet als moeilijk te herstellen kan worden beschouwd. Wat het nadeel van financiële aard betreft, wordt in het verzoekschrift niet aangetoond dat het verbod om wilde dieren in circussen te houden noodzakelijkerwijze en onvermijdelijk een niet te herstellen ernstig nadeel zou inhouden voor de economische activiteiten van de verzoekende partij dat tot haar faillissement zou kunnen leiden.

B.6.2. De tweede verzoekende partij is een vereniging zonder winstoogmerk die in België circusvoorstellingen organiseert en daarnaast als statutair doel heeft, het verdedigen van het traditionele circus met dieren. Die verzoekende partij geeft in het verzoekschrift zelf aan dat het risico van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel te haren aanzien niet voldoende bewezen is.

B.6.3. De verzoekende partijen voeren nog aan dat de wetgever in de bestreden wet niet in een overgangsregeling heeft voorzien, zodat zij voor hun wilde dieren geen onmiddellijk alternatief zouden hebben om die dieren te plaatsen of te verkopen tegen hun normale marktwaarde.

De bestreden maatregel, die als zodanig niet van toepassing is op de in Frankrijk gevestigde derde en vierde verzoekende partij, is niet van dien aard dat hij een nadeel kan berokkenen aan de eerste en de tweede verzoekende partij zelf, nu zij, zoals ter terechtzitting is verduidelijkt, geen wilde dieren hielden op het ogenblik van de inwerkingtreding van de bestreden bepalingen.

B.6.4. De derde en de vierde verzoekende partij zijn natuurlijke personen van Franse nationaliteit die regelmatig circusvoorstellingen met wilde dieren in België organiseren. Ten aanzien van hen betekenen de bestreden bepalingen enkel dat zij met hun circus, in voorkomend geval tijdelijk wanneer het Hof die zou vernietigen, in België geen voorstellingen kunnen geven, waardoor zij in voorkomend geval minder circusvoorstellingen zouden kunnen geven, en dienvolgens minder inkomsten zouden genereren. Evenwel blijven zij over de mogelijkheid beschikken om in eigen land, dan wel in andere buurlanden, op te treden. Het risico op een nadeel van financiële aard, dat onvoldoende precies wordt aangegeven, is te hunnen aanzien geen moeilijk te herstellen ernstig nadeel.

B.7. Aangezien niet is voldaan aan één van de voorwaarden die zijn vereist bij artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof om tot schorsing te kunnen overgaan, dient de vordering tot schorsing te worden verworpen.

Om die redenen,

het Hof

verwerpt de vordering tot schorsing.

Aldus gewezen in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 30 juli 2014.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschant

A. Alen